

Ce este existența ?

Care este raportul dintre existența subiectivă și obiectivă ?

Cum se constituie valoarea de adevăr bine, frumos, dreptate ?

Care sunt cauzele nefericirii omului pe pământ ?

Ce este fericirea ?

În jurul acestor probleme s-a constituit filosofia încercând să dea răspunsuri încât filosofia vizează raportul omului cu lumea cu existența. Filosofia încearcă să explice în ce constă condiția umană, conceptul de condiție umană, deasemenea situațiile obișnuite și limita. În același timp filosofia se preocupă de locul și rolul omului îl ajută pe acesta să ierarhizeze lumea. Filosofia îl ajută pe om să opteze în cunoștință de cauză de ce oamenii optează pentru anumite realieri.

Filosofia îl ajută pe om să se cunoască pe sine să-și formeze o cunoștință de sine care sunt propriile sale realări dar raportată la realitatea socială, să-și formeze conștiința alterității care este conștiința respectului pentru ceilalți alături de care trăiești.

Filosofia s-a format în antichitate la început în obiectul filosofiei erau puse cunoștințe din toate domeniile treptat s-a produs o departajare între discursul filosofic și cel științific. Tot pe parcursul istoriei s-au constituit domeniile meditației filosofice.

Părți componente

Ontologia (grecesculontos = existență) și care este teoria existenței ca existență.

Gnoseologia (cognas = cunoaștere) este teoria filosofică a cunoașterii ca răspuns la întrebarea cum ar fi dacă omul poate să cunoască sau nu lumea, cum o cunoaște, până unde este adevărul.

Axiologia (axis = valoare) este teoria filosofică a valorilor arată cum se nasc florile, cum se clasifică și importanța lor pentru om.

Filosofia istoriei care studiază legile progresului istoric.

Logica – este teoria principiilor gândirii corecte.

Etica – teoria despre morală.

Estetica – teoria filosofică a artei.

Problemele teoretice ale filosofiei sunt în legătură în principal cu raportul dintre existența obiectivă și existența subiectivă. Raport a fost numit ca fiind problema fundamentală a filosofiei. Pentru Kant problema fundamentală a fost : “Cum pot să gândesc unitar cerul înstelat deasupra mea și legea morală din mine.”

Acest raport în linii mari implică 3 aspecte.

1. Problema primordialității este existența de factor primordial sau cea sub

Filosofia se împarte în concepții filosofice maniste care pot fi materialiste și idealiste și dualiste care pun la baza lumii 2 principii care există paralel.

2. Concordanța dintre cei 2 factori respectiv posibilitatea cunoașterii lumii.

3. Rolul omului în creația valorilor și sensul vieții.

Există mai multe criterii de apreciere a filosofilor.

Specificul filosofiei – chiar din sensul etimologic al termenului care este îngemănarea a 2 cuvinte din limba veche greacă.

philo – iubire pentru înțelepciune

sophia – înțelepciune

Specificul filosofiei – din specificul interogațiilor – din însăși domeniul care-l studiază. Deoarece filosofia studiază existența în general, legile cele mai generale ale existenței, ea reprezintă o concepție generală despre lume deasemenea cunoașterea filosofiei este o cunoaștere generală în sensul că surprinde trăsăturile generale și esențiale ale existenței naționale, sociale și umane.

Cunoașterea filosofiei spre deosebire de cunoașterea științifică care este profundă și verificabilă cum filosofia este generală ea se sprijină pe cuvânt științific dar nu numai pe acesta ci I-a în considerare și practica social istorică, experiența umană este cuvântul prin care se raportează lumea la om și se află locul și rolul omului în acea lume. De-a lungul timpului s-a constatat că știința are nevoie de filosofie, de viziunea ei generală despre lume, mulți filosofi au fost și oameni de știință și în același timp filosofia se sprijină pe datele științei dar nu le preia.

Istoria filosofiei

Este știința care studiază sistemele filosofice în succesiunea lor istorică pune în evidență ? s-a realizat progresul în ? filosofie în același timp pune în evidență mari sisteme filosofice. Cu obiectul istoriei filosofice n-au fost de acord toți filosofilor. Istoria filosofică nu poate fi confundată cu istoria științei literaturii religiei, specificul ei este ? de ? Obiectul de studiu și de modalități proprii prin care studiază lumea.

Istoria filosofică pune în evidență drumul parcurs de gândirea umană, informarea conștiinței filosofice și a conștiinței în general. Ne arată cum s-au format treptat conceptele cu care filosofic pentru că este mai ușor să vezi cum se fac lucrurile încetul cu încetul decât dacă le ei gata formate. Istoria filosofică ajută la înțelegerea și interpretarea literaturii. Eminescu mărturisea cine nu cunoaște filosofia lui Platon.

Istoria filosofică ajută la formarea unei concepții adecvate despre lume, îl face mai receptiv, mai deschis, să se cunoască pe sine.

Istoria filosofică ne ajută să răspundem la o serie întreagă de probleme, să înțelegem schimbările radicale care se produc în știință, să ne creem un echi interior ca să putem comunica cu exteriorul.

Filosofia orientului antic

Cu privire la istoria filosofiei orientului antic sunt încă discuții.

Unii spun că nu ar exista o filosofie propriu-zisă, se subestimează cultura orientului, dar alții spun că filosofia din Grecia antică au cam preluat totul de la orient. Și o opinie și alta pune în evidență simplismul cu care este totodată filosofia antică. Studiile care s-au făcut în sec. XX, descoperirile arheologice care s-au realizat precum și aprofundarea oparelor fundamentale ale culturii antichității au scos în evidență că există o filosofie originală în cultura orientului antic. Aceste considerații sunt mai aproape de aevăr. Se cunosc astăzi culturile Egiptului, India, Mesopotamia, China.

Cultura mesopotamiană a început să se afirme încă din mileniul al-III lea înainte de Cristos, este o cultură originală și prezintă un interes multiplu inclusiv pentru filosofi. Un important monument al culturii sumeniene este ciclul de legende despre eroul GHILGAMEȘ. Acest ciclu poartă numele de "Epopoea lui Ghilgameș" epopee scrisă pe tăbliță de cronică și care conținea inițial 3600 de versuri. Ghilgameș era rege al orașului URUK astăzi se numește WARKA. Legenda îl consideră ca fiu muritor al zeiței NINSEN. Opera este incompletă dar are o substanță spirituală deosebită rar întâlnită în literatura antichității. Epopeea este străbătută de un adevărat patos al cunoașterii pentru Ghilgameș. A cunoaște înseamnă să străbați valul necunoscutului care-l înconjoară pe om, o luptă împotriva destinului vieții. Atingerea acestui țel reclamă sacrificii dureroase, pierderi care trebuie înlăturate. După moartea celui mai bun prieten ENKIDE pleacă îndurerat de suferințele oamenilor dar și de dorința ca el însuși să fie nemuritor, pleacă în căutarea nemuririi, drumul lung pe care-l străbate îl pune în situația de a lupta cu forțe potrivnice. Această luptă are o semnificație simbolică, pune în evidență tragismul credinței umane în fața finitudinii dar și încercările morale la care este supusă ființa umană în aspirația ei spre cunoaștere. Trăirea fundamentală a acestui erou este anxietatea, care este o stare existențială izvorâtă din setea de cunoaștere și care înseamnă stare de neliniște de frământare.

În filosofia existențială conatemporană anxietatea este trăirea fundamentală a omului, este interesată des pe care o face într-o lucrare BLAGA. Cu privire la sentimentul tragicului spunând că sumenobabilienii erau atât de însetați de nemurire încât unul din cele mai înalte sentimente, sentimentul tragicului, apare la ei pentru prima oară dar în legătură strânsă cu viața terestră. În epopee este redat sentimentul tragismului prin faptul că omul trebuie se înfrunte zeii să le smulgă principala lor însușire, nemurirea. În concepția timpului respectiv zeii erau fericiți pentru că erau nemuritori.

Ghilgameș pornește în căutarea nemuririi spre gura râurilor, un loc anevoie de străbătut. Drumul este îngrozitor și mai ales apele morții te opresc să te apropii. Este ajutat de un corăbier ca să ajungă la o plantă care ar avea proprietatea de a da nemurirea. Reușește să smulgă această plantă dar în drum spre Uruk obosit se scaldă și la rădăcina unui arbore adoarme și-I este furată planta de către șarpe. Ghilgameș deznădăjduit se întoarce în Uruk printre ai săi pentru a trăi și a muri ca ei. El n-a obținut nemurirea, suferă o înfrângere și trebuie să accepte resemnat destinul. El trebuie să se supună acestui destin dar dominând destinul prin înțelegere, cunoaștere și creație. De fapt el s-a întors la oameni mai om decât era înainte, pentru că a călătoria făcută nu este un eșec ci una de descoperire. "El a văzut totul până la marginea pământului. Ceea ce-I ascuns el a descoperit." După întoarcere pune să se scrie tot chinul îndurat în drumul cel lung pentru ca și alte generații să ia cunoștință, pune să se construiască zidul Urukului, altare

monumente, înfrumusețează Urukul cu statui, în felul acesta el dobândește nemurirea, este nemurirea creatorului.

Nemurirea pe care voia s-o scurgă de la zei nu era numai pentru el, ci pentru a o da și oamenilor ca să fie fericiți ca zeii. Aici străbate unuversul. De fapt Ghilgameș aduce un dar prețios oamenilor și anume cunoștința de sine, arată oamenilor că se poate valorifica prin acte omenești. În epopee găsim rezonanțe ale umanismului prometeic. Ca și Prometeu din legendele grecești Ghilgameș va înfrunta destinul, zeii, forțele potivnice, afirmând capacitatea potrivnică a omului. Prin creație omul devine nemuritor, credința umană dar și ideea prieteniei, iubirii care-l socializează pe om.

Filosofia în China antică

În China filosofia începe în secolul VI î.d.H cel mai de seamă filosof cunoscut este LAO-TZÎ. Acesta a elaborat o concepție filosofică care s-a transmis timp de 2 secole și în secolul IV a fost redată în scris. Concepția despre lume a lui LAO-TZÎ se întemeiază pe cunoașterea caracterul material necreat al lumii care are la bază un principiu, o substanță materială. Conceptul cel mai important este conceptul de TAO care înseamnă calea spre concept a fost interpretat diferit, unii ca însemnând calea cerească alții ca fiind calea opusă. TAO este un concept care desemnează drumul natural al omului. În opoziție cu ceea ce este supranatural. Tao este un concept a tot cuprinzător, ordinea naturală, viața oamenilor. Interesantă este concepția despre om, el spune că cel ce cunoaște oamenii este înțelept. Înțelepciunea este mai mult decât o știință adunată la un loc pentru că înțelept înseamnă cunoaștere și înfăptuire.

Un alt filosof este KONG FU-ZE , a fost latinizat . Concepția lui este opusă concepția lui Lao-tzî el s-a remarcat prin doctrina sa etică, a elaborat codul de norme morale privind comportamentul oamenilor față de superiori față de ceilalți. În centrul doctrinei morale se află ideea arminiei dintre om și cosmos. Pe de altă parte este că omul trebuie să tindă spre perfecțiune morală că fericirea depinde de perfecțiune. Perfecțiunea morală și fericirea depinde de venerarea tradițiilor trecutului cu scopul de a se îmbunătății climatul prezent. Printre frumusețile morale pe care trebuie să le probeze omul 5 (cinci) erau considerate cele mai importante.

1. Să fii generos dar nu risipitor.
2. Să fii mândru dar nu trufaș.
3. Să ai dorințe dar nu pofte.
4. Să arăți inocența dar nu asprime.
5. Să faci să sr lucreze fără a crea resentimente

Aceste frumuseți de comportament au valabilitate și astăzi.

Filosofia în India Antică

În India antică se consideră că filosofia începe o dată cu Uponisoe care sunt comentarii la Vede. Vedele sunt cărți străvechi ale religiei brahmanice și constă în culegeri de imnuri, rugăciuni, vrăi. Ele sunt documentare inestimabile ale culturii universale. Uponisodele pun în evidență existența a două orientări filosofice. O tendință spiritualistă după care realul este determinat de un principiu spiritual suprem principiul lui BRAHMAN și o tendință realistă după care realitatea este determinată de elementele de natură materială, reprezentarea acestei tendințe este filosofia Hardalake, carew este primul filozof al lumii.

Uponisodele conțin elemente importante de filosofie, una din filosofii importante din secolul IV – V este Budismul (Buddha). Budismul este o filosofie dar și o religie, a fost adesea contestat ca școală filosofică sau atestat. Din argumentele pro și contra a dus o dublă ipostază mai întâi ca religie iar apoi ca filosofie. Budismul este legat de numele prințului SIDDHARTHA din familia SOKYA, a primit numele de BUDDHA care înseamnă *iluminatul*. Siddhartha era un prinț dintr-o familie nobilă care impresionat de suferințele oamenilor la vârsta de 29 de ani a părăsit familia, bogăția și s-a retras în pustiu unde a stat timp de 7 ani ducând o viață de ascet consacrată meditației.

În jurul acestei personalități s-au creat legende. Budda a descoperit sensul profund al vieții. Descoperă că trăsătura fundamentală a existenței umane este suferința. Ajunge la descoperirea celor 4 adevăruri. Adevărul despre existența suferinței, despre nașterea suferinței, despre nimicirea suferinței, despre calea ce duce la nimicirea suferinței. Din acel moment BUDDHA începe să-și propovăduiască filosofia sa dar abia după 300 de ani regele ASOKA îi recunoaște statutul oficial al acestei filosofii, ridică temple și monumente în locurile legate de viața și activitatea lui BUDDHA. Cea mai importantă carte a budismului se numește TRIPITAKA care guvernează lanțul reîncarnărilor. Orice ființă umană este condusă de la o renaștere la alta prin nesfârșite suferințe. Moartea nu-l eliberează pe om de suferințe pentru că după moarte urmează o altă naștere. Reîncarnarea este în funcție de faptele omului, încât oamenii pot trece după moarte în existență ca animale, plant, spirite și chiar zeități. Cea mai înaltă treaptă a reîncarnării o reprezintă existența de tip uman pentru că numai în această existență este posibilă aflarea adevărului și atingerea treptei de iluminat. Importantă este ideea că omul poate rupe lanțul reîncarnărilor chinuitoare prin propriile sale eforturi conștiente și poate dobândi *nirvana*, acea stare de beatitudine opusă instabilității. Omul ajungând la adevăr își anihilează dorințele, pasiunile și dobândește o stare echivalentă cu nirvana, stare de liniște.

Pentru budism lumea înconjurătoare este o permanentă curgere de forme, lumea nu-i ordonată, ci o lume care se formează mereu, este mișcare, ea devine, nu există, totul se modifică neconținut, trece de la starea de non existență la existență. Ceea ce se modifică nu este lumea ca atare, nu sunt lucrurile reale, budiștii văd mișcarea lumii și nu lumea în mișcare, budiștii participă emotiv la acea mișcare, ei o deplâng, o simt ca o inconstantă, ca o nesiguranță, de aceea reiese concepția pesimistă asupra lumii. Visul budistului este de a se situa deasupra evoluției în care se găsește, să depășească această transformare, iar idealul este dobândirea nirvanei.

Concepția despre nirvana ca și filosofia budistă în general a influențat întreaga cultură europeană. Influențele se resimt la marii poeți, artiști. Concepția pesimistă o regăsim în filosofia lui SCHOPENHAUER. Marele poet Eminescu a cunoscut filosofia budistă direct prin încercarea de a traduce lucrări budiste iar indirect citind prelucrări din filosofia budistă. Astfel în opera eminesciană găsim adesea numele lui Buddha față de care se exprimă cu admirație. Găsim termeni din filosofia budistă, găsim idei foarte apropiate de filosofia budistă.

Cercetătoarea Amita Bhowe care și-a dat doctoratul cu lucrarea “Eminescu și India” în capitolul VI al acestei lucrări face analiza aproape a tuturor poeziilor lui Eminescu de inspirație budistă.

În afară de ceea ce afirmă autoarea exagerând lucrurile cert este că sunt poezii în care găsim aceste influențe.

Ex.: poezia “Komodewa”. “Eu nu cred nici în Iehova”.

Cea mai budistă poezie a lui Eminescu este “Glossa”.

Apariția și dezvoltarea filosofiei în Grecia Antică

Etapa preclasică a filosofiei grecești

Părerile celor mai mulți cercetători este că în Grecia Antică a existat o filosofie riguroasă, originală și nu se confirmă opinia după care grecii au dat puțin și au luat mult.

Filosofia în Grecia Antică a apărut în perioada genezei a apariției relațiilor de producție scavagiste, ca o reflecție implicită mai mult sau mai puțin în mitologie, dar ea încearcă să se desprindă treptat de mitologie. Astfel în Iliada și Odiseea a lui Homed găsim primele încercări de interpretare filosofică a lumii, primele întrebări și primele răspunsuri cu privire la lume.

În poemul lui Hesiod "Teogonia, munții și zilele" găsim elemente de filosofie, Hesiod fiind poet. Acesta trece dincolo de originea zeilor și se întreabă cum s-a trecut de la haos la cosmos. Această întrebare este filosofică și este o prezentare a filosofiei de mai târziu. Trecerea de la poemele hesiodice la filosofia greacă propriu-zisă este considerată un adevărat miracol dar un miracol realizat de oameni pentru că primii filosofi erau stâns legați de îndeletnicirile, problemele societății și au ajuns la filosofie pe cale omenească. Ei contemplau cerul, natura, dar nu o contemplație pură ci pentru a găsi soluții pentru problemele cetății.

Intervalul de timp în care putem vorbi de filosofia greacă este secolul VI î.h. și secolul V d.h.(529), când printr-un decret al unui împărat roman este desființată școala de la Atena. Acest interval de timp a fost împărțit în mai multe etape:

1. Etapa preclasică considerată o etapă cosmologică, între secolul VI și începutul secolului V î.h.
2. Etapa clasică considerată o etapă antropologică, între secolul V și IV î.h.
3. Etapa elenistică sfârșitul sec.IV și începutul sec. I î.h.
4. Etapa romană sec I sec V d.h.

Etapele 3 și 4 sunt considerate eticizante.

Etapa preclasică a filosofiei Grecești

În această etapă sunt mai multe școli filosofice cum ar fi :

1. școala milesiană de la Milet
2. școala Pythagoriciană
3. școala Eleată
4. școala Heraclit din Efes

În Grecia filosofia a apărut mai târziu în cetățile periferice (Milet, Efes), acestea se găseau pe coastele Mediteraneene, în regiunea numită Ionia. În aceste cetăți exista populație multă, navigatori, negustori care călătoreau pe mare și uscat, se întrebau și încercau să și răspundă. Părintele istoriei, Herodot, a numit Miletul podoaba Ioniei.

1. Școala din Milet – deschizătoare de drumuri în orizontul filosofiei pentru că pentru prima dată reprezentanții ei î-și puneau probleme filosofice și căutau și răspunsuri la acestea. Ei se întrebau dacă nu există o natură comună tuturor lucrurilor, dacă nu există un temei. Din acest temei se naște diversitatea și î-și puneau și o altă problemă filosofică, dacă nu este și o unitate în diversitate. Aceste întrebări sunt

problemele mari ale filosofiei din toate timpurile (ce este diversitatea, entitatea lumii, etc.).

Reprezentanții școlii din Milet au fost :

- Thales din Milet,
- Anaximandru,
- Anaximene.

Thales este cel dintâi filosof al Greciei și al lumii europene. El a făcut parte din toate topurile privindu-i pe cei 7 înțelepți ai lumii Antice. Avea cunoștințe din toate domeniile (economie, hidrotehnică, militară, etc.), dar el nu a fost primul filosof pentru că deținea cunoștințe din toate domeniile ci pentru că și-a pus problemele filosofiei. Identifică temeiul tuturor lucrurilor. Principiul lui este apa. După el toate se nasc din apă și se întorc la apă.

Apa vorbind din punct de vedere ontologic este începutul, natura comună a tuturor lucrurilor, de aici și posibilitatea transformării lucrurilor. Apa este începutul, natura comună, principiul.

Thales este primul filosof ce ajunge la natura principiului, pune la baza lumii un element concret, dar interpretat acest element concret prin prisma filosofică are rezonanță filosofică și anume este cauza tuturor lucrurilor.

Anaximandru este un urmaș al lui Thales. Va face un pas înainte în calea abstractizării. Pentru el temeiul (principiul) este o sinteză a mai multor elemente originare și anume : apă, aer, foc, pământ. Această sinteză o numește **apeiron** care în traducere ar însemna nelimitatul, indefinitul, sau chiar infinitul. La el găsim folosit și termenul de principiu.

Anaximene pune la baza existenței aerul. S-ar părea că s-a întors la Thales. În realitate este un pas înainte chiar față de Anaximandru. Se menține la înălțimea abstracțiilor pentru că el vorbește de noutatea principiului. Aerul se află în mișcare ce presupune comprimare și rarefiere astfel anticipându-l pe Heraclit din Efes cu ideea dedublării viitorului.

2. Școala Pythagoriciană întemeitorul ei a fost filosoful și matematicianul Pythagora. Aceasta se mai numește și școala italică. Pythagora s-a născut în Insula Sameș în largul Coastelor Ioniei. La vârsta de 40 de ani s-a mutat în Italia în localitatea Crotona unde va fi întemeiată o școală filosofică. La bătrânețe este nevoit să se refugieze și de aici și va muri la 90 de ani în Metapont. Biografia conține inexistență chiar din cauza acestuia pentru că el se credea de origine divină, fiul lui Hermes. A călătorit mult ajungând în Caldeea, Egipt, Persia.

Școala filosofică întemeiată de Pythagora este apreciată ca un moment de seamă al filosofiei, dar nu era numai o școală filosofică, științifică, ci și o sectă religioasă și grupare politică de orientare filo-aristocratică. A avut o evoluție sinuoasă și contradictorie.

Cu această școală avem de a face cu prima formă de învățământ organizat. Era organizată după principiile unei organizații religioase. Aici se făceau practici complete de intruniri, existau interdicții severe, disciplină mistică. O mărturie antică ne spune că tinerii ce veneau la această școală erau mai întâi cercetați la fizionomie, deducându-le caracterul și temperamentul. Cei ce erau admiși li se fixa un timp de tăcere. În această perioadă se numeau auditori. În această etapă lucrurile cele mai grele erau tăcerea și ascultarea. După aceea vorbeau punând întrebări și spunându-și părerea și se numeau matematici (geometrie, muzică și alte discipline superioare). Cei care își însușeau aceste discipline ale științei treceau mai departe la cercetarea universului și principiului naturii, numindu-se fizicieni. Din cele arătate mai sus reiese că nui vorba numai de o

inițiere mistică ci de principii pedagogice în ordinea învățării și educației, apoi spunem de tăcere și ascultare deci reflecție. Era și o educație a vorbirii pentru a se putea exprima filosofico-științific.

Inițierea în învățătura secretă a școlii nu era numai religioasă ci științifică și filosofică. Păstrarea secretului era o cerință categorică.

În plan filosofic Pythagora avea o adevărată admirație și prețuire pentru filosofie. De altfel el a pus în circulație termenul de filosof și filosofie. Într-un text păstrat și care se crede căi aparține, el spune “Viața este asemeni jocurilor olimpice unde unii caută glorie și cununi, alții avantaje, iar a treia categorie adevărații filosofi sau prețuitori ai înțelepciunii vor să se delecteze cu cel mai minunat spectacol cu imaginea lui”

În filosofia lui Pythagora se găsesc conținute și teze de antologie, cosmologie care conțin o serie de elemente miabile. Așa cum remarcă Aristotel , pytagoricienii au fost primii care sau ocupat de matematică și au cultivato . Ei au scos ideea după care principiile matematice ar fi principiul lucrurilor, dar după cum în matematică numerele sunt elemente primordiale ei au crezut că celelalte lucruri sunt modele ale numerelor. Numărul fiind considerat substanță a lucrurilor, rezultă că numărul este principiul lumii. Așa cum este apa la Thalles, apeironul la Anaximandru, aerul la Anaximene. Au elaborat o adevărată simbolistică a numerelor. Ei identifică lucrurile cu câte un număr. Astfel: - cifra 1 este considerată unitatea primordială, esența din care au ieșit celelalte numere

- cifra 2 este primul număr par – esența sufletului
- cifra 3 este primul număr nepereche dar care este perfect pentru că are început, mijloc și sfârșit
- cifra 4 este substanța justiției
- cifra 5 este substanța căsătoriei
-
- cifra 10 este simbolul întruchipării perfecțiunii supreme. Această cifră va avea adânci rezultate în filosofia Greacă.

Pythagora cunoștea 9 corpuri cerești. El mai inventează un corp ceresc numit antiterra ca să fie zece (10) .

Din filosofia lui Pythagora se desprinde ideea valoroasă după care lucrurile rezultă din armonia forțelor contrare care s-ar elibera. Universul nu este un haos de fenomene ci o armonie, un cosmos guvernat de legi , de necesitate matematică.

Școala are o contribuție importantă în domeniul filosofiei și reținem:

- are meritul de a fi sistematizat cunoștințele de matematică aduse din trecut
- respinge geocentrismul

3. Școala Eleată

Numele școlii vine de la orașul Elea la nord de Napoli, și astăzi se numește Velia. Aceasta era o colonie grecească.

Intemeietorul școlii este considerat XENOFON din COLOPHON, dar alte surse printre care și DIOGENES LAERTIOS care este un învățat grec ce a trăit în secolul III d.h. și care a cules texte, date, despre filosofii care au trăit în perioada preclasică.

În lucrarea “Viețile și doctrinele filosofilor” arată că un elev al lui Xenofon pe nume PARMEIDES este adevăratul fondator al școlii.

Parmeides este un filosof care prin gândirea sa uimește pe cei contemporani lui, și cei din zilele noastre. Problema pe care și-o pune este cu privire la posibilitatea și modalitatea ființei noastre de a conceptualiza, de a exprima rolul prin ideal , abstracție.

El începe să se întrebe de ceea ce este și merge mai departe cu întrebarea : “Ce este ceea ce este? și Ce este?”

Răspunsul pe care î-l dă este numai existentul, prin care înțelege principiul, ceea ce întemeiază. După el există numai existentul, iar non existentul nu există. El pune și problema raportului dintre existență și gândire. Spune că existența este și poate fi gândită, non existența nu este și nu poate fi gândită. Prin răspunsurile pe care le dă el adaugă noi caracteristici principiale și anume: - principiul este nenăscut, nelimitat. De la el s-a păstrat un poem cu un titlu aproximativ ” Despre natură “ . În prima parte a acestui poem vorbește despre lucrurile absolut sigure, și anume despre adevăr. În a doua parte tratează aspectele schimbătoare ale lumii. Aspecte ce nu pot oferi decât cunoștințe probabile, adică opinii. După el aspecte de transformare , de diversitate, nu reprezintă decât produsul unor păreri înșelătoare, subiective, proprii muritorilor de rând ce sunt incapabile să se ridice prin cunoaștere deasupra la ceea ce este sensibil. După el adevărul constă în faptul că existența este imuabilă, continuă nenăscută și perfect unitară.

Ideile sale vor fi continuate și dezvoltate de un elev al său și anume ZENON din ELEA. Acesta a devenit celebru prin nu mai puținele celebre **aporii** care se mai numesc și argumente sau chiar paradoxuri.

Aporia = înseamnă dificultate – problemă grea sau imposibil de rezolvat.

Paradox = enunț contradictoriu și totodată determinabil.

Zenon dei Elea a elaborat 40 de aporii.

I. Prima aporie este împotriva mișcării : “Pentru ca un corp să ajungă la țintă el trebuie mai întâi să ajungă la jumătatea drumului. Dar pentru aceasta trebuie să parcurgă jumătatea primei jumătăți, și așa mai departe până la infinit” – înseamnă că mobilul stă pe loc.

Aristotel caută care este greșeala raționamentului și anume că nu admite că într-un timp finit se pot stabili puncte spațiale infinite.

II. A doua aporie se intitulează Ahileși broasca țestoasă : “Zăbavnicul nu va fi ajuns nicicând în fugă de altul mai iute de picior, deoarece cel ce urmărește trebuie să ajungă mai întâi în mod obligatoriu acolo de unde a apărut cel ce fuge. Așa că în mod obligatoriu zăbavnicul se va găsi de fiecare dată înainte” . Aristotel arată greșeala acestui raționament și anume – găsim o fracționare la infinit a spațiului și timpului și sunt văzute numai sub raportul divizării, discontinuității nu și al continuității.

Aceste aporii au stârnit mare interes la vremea respectivă. Zenon n-a vrut să demonstreze că nu este mișcare ci el a vrut să arate cât de greu este să conceptualizezi mișcarea, că se întâmpină numeroase greutăți.

HERACLIT din EFES – numit și obscurul, datorită faptului că el trăia izolat era melancolic, dar este filosoful ce a trăit pentru filosofie. Avea încredere nemărginită în rațiune.

Diogene Laertios – spune că ar fi scris o carte în mod intenționat neclară ca să fie citite numai de cei capabili.

Heraclit sub formă metaforică pune în circulație idei fundamentale pentru dedublarea viitorului. El exprimă o întreagă concepție despre lume și anume "Această lume, aceeași pentru toți n-a fost creată nici de vreunul dintre zei , nici de vreunul din oameni. Ea a fost întotdeauna, este și va fi un foc veșnic în care după măsură se aprinde și după măsură se stinge” . Prin urmare la el focul este principiul întemeietor . Heraclit susține ideia unității principiului. Lumea este aceeași pentru toți. Stingându-se focul trece în aer, din aer în apă, din apă în pământ, dar el nu se transformă ca principii ci rămâne foc veșnic viu.

Prin urmare apa, aerul, pământul nu sunt forme de înstrăinare a focului ci modalități de manifestare a lui. El se aprinde și se stinge după măsură. Această măsură

poartă numele de LOGOS (TAO, DAO) – un concept creat de Heraclit în care el denumește contradicția. În acest sens el spune că din cele mai diferite tonuri rezultă cea mai frumoasă melodie, că războiul este comun tuturor lucrurilor, dreptatea este lupta, că nu te poți scărda de două ori în apele aceluiași râu.

Prin logos el înțelege că există o ordine în natură, înțelege că natura nu se desfășoară haotic ci după o anumită ordine care-I este proprie, și logosul este tocmai această ordine. Ordinea are caracter universal și necesar. Prin creația sa Heraclit a rămas în istoria filosofiei până în zilele noastre.

Etapa preclasică a filosofiei se încheie cu activitatea și creația a doi filosofi, și anume: EMPERACLE din AGRICENTE și ANAXAGORA din CLAZANEME, care nu aduc teme noi în filosofie, ci le redimensionează pe cele vechi, filosofia lor fiind un fel de compendiu.

Etapa clasică a filosofiei grecești

În etapa clasică activează mari creatori de culturi conducând la o adevărată înflorire a culturii. Centrul principal îl reprezintă Atena. Spre Atena se îndreaptă spiritele elevate care vor uimi și astăzi cultura. În această perioadă trăiesc filosofii sofști, Eschil, Sofocle, Euripide. Trăiesc și crează arhitecții și sculptorii Fidias și Polycleitos. Se dezvoltă și medicina și matematica.

Secolul V este numit și secolul lui Pericle, care a condus Atena timp de 15 ani, în care și-a pus în practică concepția sa asupra democrației. El a pus în practică statul democrat Atenian. Tot acum apare și umanismul, acel atribut al concepției filosofice care pornește de la om, militează pentru demnitatea omului și așa cum spunea Kant "Tratează pe om ca scop și nu ca mijloc".

Secolul V este considerat un adevărat miracol, culminând cu Platon, născut în acest secol dar care îl face posibil pe Aristotel, născut în secolul IV.

Filosofii sofști

Termenul vine din greacă (sophistes = înțelept).

Sec. V debutează cu un număr mare de filosofi numiți sofști care aveau concepții diferite, dar erau uniți printr-o activitate comună. Ei predau cunoștințe politice, filosofice, oratorice, pentru ca tinerii să poată participa la viața publică, contra cost.

Meritul sofștilor a fost acela de a sesiza că pentru a conduce trebuie să știi. Faptul că grupul acesta se mărea la un moment dat sofistica s-a degradat. Aceasta l-a făcut pe Platon să dea un sens peiorativ încât sofștii au fost numiți "vânzători de iluzii", oameni puși pe înșelăciune. Sofistica a fost o știință iluzorie.

Platon și Aristotel aveau dreptate când se refereau la partea degradată a sofștilor, dar printre aceștia au fost și oameni importanți despre care Platon vorbea cu deferință (respect) – Protagoras.

Protagoras s-a născut în Abdeea, în nordul Greciei, a făcut multe călătorii stabilindu-se la Atena, bucurându-se de aprecierea lui Pericle. A scris "Arta conversației", "Despre zei", "Apărători sau dărâmatari". Dintre aceste lucrări s-a păstrat puțin. S-a păstrat un fragment care conține o întreagă filosofie: "Dintre toate cele ce sunt, omul este măsura, existența celor ce există și nonexistența celor ce nu există". Fragmentul acesta a fost interpretat de foarte mulți filosofi de-a lungul timpului încă din Antichitate.

Platon interpretează acest fragment spunând că Protagoras atunci când a spus că "Omul este măsura tuturor lucrurilor" a avut în vedere omul individual și de aici decurge faptul că: "Așa cum î-mi pare mie aceste lucruri așa sunt ele pentru mine; cum î-ți par ție așa sunt ele pentru tine". În acest caz se poate ajunge la știință. Interpretarea aceasta simplifică sensurile în acest fragment.

În sec. XIX, Theodore Gomperz, dă o altă interpretare. Protagoras s-a referit la umanitate în general, dar și această interpretare este unilaterală, deoarece îl transformă pe om în conștiință generică.

În sec. XX critica filosofică este echidistantă între interpretarea lui Platon și cea a lui Theodore Gomperz și caută sensurile termenului de măsură (metron). A măsura = a lua în stăpânire, a măsura lucrurile și a le cunoaște.

În sec. XX, teza omului măsură este interpretată din perspectivă gnosiologică. Sub acest aspect omul măsură reprezintă raportul dintre subiect și obiect. Omul măsură cu adevărat și eroarea. Noțiunea de adevăr și eroare este o noțiune a gnosiologiei. Omul măsură este existența celor ce sunt și nonexistența celor ce nu sunt. Omul este în stare să domine, să fie criticul realității. În acest timp omul valoritează, î-și formează critica de ierarhizare. Omul are la ce se raporta, este în stare să se raporteze, el măsoară cu mijloacele sale idealul, el i-a cunoștință de sine, omul capătă o cunoștință de sine. Protagoras pune în centru omul.

Întrbat Protagoras dacă aplică această măsură și zeilor, el se abține de la un răspuns, dar motivează apelând la factori obiectivi. Protagoras a fost condamnat la moarte, dar a reușit să evadeze. Nu după mult timp a murit într-un naufragiu.

Prodicos (din Ceos) este o minte luminată și el va da noi valențe tezei omului măsură aducând ca argument principal o nouă teză : “Problema libertății unanime” – are o formă alegorică.

“Scrierea despre Heracles” – Heracles este pus în situația de a alege calea pe care trebuie să o urmeze. Heracles se retrage în pustiu meditând îndelung “cum vedea astfel două femei de statură înaltă, una era frumoasă la vedere, singura ei podoabă era curătenia, era modestia...”, cea din urmă aleargă spre tânăr și-i zice : dacă mă i-ei de prietenă te voi duce pe drumul cel mai ușor, vei gusta din toate plăcerile vieții”.

Virtutea nu-i face nici o promisiune, ea îl îndeamnă să urmeze calea binelui. Fără muncă nici zeii nu hărăzesc nimic oamenilor. Dacă vrei ca toată Grecia să-ți admire virtutea, trebuie să te pui în slujba ei. Dacă vrei să te îmbogățești de pe urma turmelor tale, muncește, îngrijeștele.

Dacă omul urmează calea virtuții înseamnă că este o ființă care se determină. Omul î-și asumă libertatea numai înțelegând ceea ce este pe măsura sa. Libertatea umană se realizează prin alegerea căii de urmat. Libertatea presupune alegere, opțiune, dar și acțiune.

Democrit s-a născut la Abdeeras, a făcut multe călătorii în țări foarte îndepărtate, apoi vine la Atena unde se stabilește și va duce o viață cu multe privațiuni, dar de meditație profundă. A scris o operă filosofică vastă. Chiar dacă nu toate titlurile de lucrări ce i se atribuie îi aparțin el are în operele sale cunoștințe foarte variate. El este filosoful care a gândit despre toate. Are un prestigiu care rezultă din atitudinea față de adversar (Platon).

Platon a vrut să-i ardă cărțile. L-a oprit doi pitagoricieni. Platon se folosește de ideile lui Democrit. Democrit a depășit 90 de ani, a orbit, dar nu a renunțat l-a filosofie.

Cicero spunea :”Nemaiputând să deosebească albul de negru el deosebea binele de rău”. Diogenes Laerțios spunea că Democrit a fost un spirit enciclopedist. A scris lucrări de etică, de filosofie naturală, de matematică, literatură, muzicală, de științe speciale (medicină, pictură), o serie de comentări.

Cu Democrit cercetarea naturală atinge cel mai înalt stadiu. Principala teorie a școlii din Abdera este “ Teoria atomilor”. Pentru Democrit tot ce există în lume ar fi alcătuit din elemente ireductibile, necompuse – atomos (atomi). Democrit prin teoria atomului se înscrie într-o problemă filosofică căreia îi dă și soluții – problema naturală a principiului întemeietor.

a = m

tomos = împarte

Pentru ca atomii să formeze lucruri trebuie să se unească, să se miște, iar pentru acțiune trebuie să existe un spațiu liber. Astfel realitatea se compune din plin și gol. Plinul și golul există ca atare astfel încât ele se implică. Pentru el există și existență și nonexistență. Concepția mișcării ca existând în mod real poate fi conceptualizată și pe

baza mișcării se explică diversitatea lumii. Principiul care stă la baza existenței implică și mișcare, astfel se definește după formă, poziție, mișcare.

După Democrit și sufletul uman este format din atomi, dar ei sunt atomi sui generis (de un fel diferit). Ei sunt mai dinamici, mai subtili, mai rotunzi.

La el se intuiește ideea că a înțelege că între suflet și corp sunt deosebiri, sufletul are o altă funcționalitate decât corpul; este efortul lui democrit de a înțelege deosebirea dintre ideal și real.

Socrate (469-393) – o personalitate marcantă a filosofiei. A fost foarte controversat astfel încât s-a considerat ca fiind o inovație, dar a fost și susținut de mulți. Azi el se prezintă cu enigma rezolvărilor. S-a născut la Atena. Tata era sculptor, mama moașă. Așa cum mărturisesc contemporanii Socrate n-a scris nimic. Sunt izvoare puternice care atestă existența filosofiei sale. Aristofan, Platon în dialogurile sale din tinerețe îl au pe Socrate ca personaj, prezentând viața și filosofia lui Socrate. În dialogul de maturitate ale lui Platon î-și transmite propria sa concepție.

O altă sursă este chiar Aristotel. La 70 de ani Socrate a fost acuzat de coruperea tineretului, nerespectarea zeilor cetății. A fost deferit tribunalului poporului, denunțul a fost dat de un poet numit Meleton, un poet obscur Anitos și retorul Lycon. Socrate a refuzat să evadeze, s-a apărat singur, a atacat cu ironiile sale pe judecători și acuzatori. Diogene Lertios ne spune că atenienii au regretat că l-au condamnat la moarte, au închis terenurile de exercitare și gimnaziile.

Socrate cu demnitate, bea apa cu otravă care i-a adus moartea.

Opare socratică înseamnă o orientare nouă în dezvoltarea filosofiei grecești. Filosofia lui Socrate î-și îndreaptă interesul principal spre morală. Principalele preocupări sunt : știința vieții interioare. Socrate spunea că “Cea mai demnă și utilă este cunoașterea omului”. Deviza sa era ceea ce era scris pe frontispiciul templului Delphi – “Cunoaște-te pe tine însu-ți!”. A te cunoaște pe tine însu-ți nu înseamnă să-ți cunoști doar numele, să înțelegi ce reprezinti tu în raport cu realitatea, înseamnă a cunoaște adevărul, pentru că adevărul se găsește în fiecare om. El nu este conștient de acest lucru, dar trebuie să se folosească de orice mijloc pentru a aduce la suprafață adevărul. Arta de a cunoaște adevărul, de a aduce la suprafață adevărul se numește maieutică.

“Cunoaște-te pe tine însu-ți!” este o chemare adresată celor care se complac în cultul valorii externe. Externul înseamnă și superficial. Cum socratică este o cunoștință etică, inseparabilă de planul acțiunii, este o cunoștință în care vorba și fapta formează o unitate. Forma de legătură între oameni este dialogul. El este o formă de comunicare, dar nu pentru a transmite o sumă de cunoștințe deja existente ci pentru a îndemna pe cel cu care dialogul supune adevărul.

Socrate folosea autoironia , “știu că nu știu nimic”. El îi determină pe tineri să participe la dialog pe picior de egalitate : “Eu nu știu”, “Tu nu știi”, “împreună vom ști”.

Socrate a fost vestit prin ironiile sale cu ajutorul cărora denunța prejudecățile contribuind la purificarea interioară. Spunea că filozofia ironizează, dar nu cu scopul de a-l aduce la neputință pe celălalt, ci pentru a-l stimula. A folosit îndoiala metodică și nu sceptică. A folosit procedeul inductiv, practic – general. El este acela ce a controlat conținutul unor noțiuni de bază ale moralei : bine, drept, frumos, datorie.

Platon spune că socrate a cultivat dreapta rațională, a fost un adevărat cavalier al dreptului, a fost un adevărat înțelept al grecei. Cicero spunea : “S-a coborât filosofia din cer înspre pământ”, a împins-o în agoră. S-au înființat școli filosofice după ideile sale așa numită “școala micilor socratici”. Filosofia sa a lăsat urme adânci în filosofia din Grecia antică.

Platon

Platon Este unul din cei mai mari filosofi, la care găsim un sistem filosofic, o filosofie originală și profundă. S-a născut în 427 – 347, dintr-o familie de aristocrați, ajunge până la neamul carinilor, iar în latura matrială putea să-și urmărească ascendența până la Salon. S-a bucurat de o educație aleasă : muzică, pictură, poezie. Spre poezie avea înclinații reale și spre viața politică. A făcut multe călătorii : Egipt, Sicilia, cu scopul de ași îmbogăți cunoștințele dar și pentru a întări legătura cu partidele politice.

În acest sene sunt edificatoare 3 călătorii :

- pentru al convinge pe tiranul Dianisos cel Bătrân, în acest scop încearcă să se împrietenească cu Dion (cumnatul lui Dionisos) și încercarea nu-I reușește, este nevoit să se întoarcă în Grecia dar în drum este vândut ca prizonier într-o piață din Egina. Noroc că a fost recunoscut, a fost răscumpărat.
- O face tot în Siragusa unde ajunge la domnie Dionisis cel Tânăr (nu-I reușește)
- Îi pune în primejdie viața. Întors la Atena în 387 întemeiază prima școală filosofică în grădina eroului Akademos. Va deveni o școală aleasă și academie.

Cum s-a format filosofia lui Platon

- n-a apărut pe teren gol, î-și trage seva din marile curente ale ideii ce se manifestă în spiritualitatea Greciei. După cum arată studiul, Platon este cunoscut lui Heraclit, a eliaților, pitagoricenilor și lui Socrate întrucât I-a fost și elev.

Diogenes Laertios ne precizează că Platon a îmbinat doctrinele lui Heraclit, Socrate și Pitagoricenilor. Filosofia lui Platon nu este o sumă a ideilor de până atunci, nu este o sinteză a mrilor filosofi pentru că Platon n-a fost egiptean, iar filosofia lui nu poate fi explicată numai prin tradiție.

În secolul XIX Platon este cel mai mare nume a filosofiei. Se consideră că platonismul este o prelungire a instituțiilor anterioare este o creație neîntreruptă și dramatică. Majoritatea scrierilor se prezintă sub forma unor dialoguri, un gen literar care a crescut din metoda Maieutică a lui Socrate. A scris 28 –29 de dialoguri. În afară de acestea a scris multe scrisori și alte scrieri.

De ce Platon a optat pentru forma de dialog ? Există 2 motive :

- era un mare admirator al dramei și a născut în dialog o formă dramatică de expunere și pedagogică a filosofiei sale
- el a văzut în dialog posibilitatea de a ajunge la adevăr pentru că unul aduce niște argumente iar celălalt le răstoarnă.

De-a lungul istoriei s-a făcut încercarea de a clasifica dialogurile. Criteriul acceptat este criteriul vârstei pe care o avea filosoful când a scris. Dialogurile se împart în :

1. dialoguri de tinerețe

- Hippias minor – despre minciună
- Albiciade – despre natura omului
- Apărarea lui Socrate – la noi în țară Apolofia lui Socrate
- Euthipyron – despre evlavie
- Lisis – despre prietenie
- Menon – despre virtute

2. dialoguri de maturitate

- Symposion - banchetul

- Phaidon – despre suflet
 - Phaidros – despre dragoste
 - Republica - statul
3. dialoguri de bătrânețe
- Parmenides
 - Timaios
 - Legile
 - Sofistul.

Personificările din dialoguri sunt oamenii și filosofii contemporani cu el sau filosofii care au trăit înainte, dar în aproape toate dialogurile nu lipsește ca persoană Socrate. În filosofie Platon merge pe urma vieții grecești (Heraclit, Pitagora, Parmenides). În același timp el prelucrează natura, religia, mituri străvechi, cu ajutorul cărora î-și argumentează unele idei. La început folosește ideile lui Socrate dar trece repede la o construcție proprie.

Dialogul Euthiphron prin care se despart de Socrate. De la Socrate a preluat tehnica dialogurilor și predilecția pentru morală. Sub titlurile dialogurilor de tinerețe ne arată dimensiunea morală. În dialogul Euthfron el începe să vorbească de filosofia unei esențe pure. "Oare pietatea nu e în orice împrejurare asemeni sieși la fel și impietatea nu e asemeni sieși având mereu același chip. Datorită unui caracter unic faptele nelegioase sunt nelegi, iar cele pioase sunt pioase". Răspunsul la această întrebare este dat de Platon prefigurând expresia viitoarei sale doctrine a ideilor sau formelor. Observând că faptele pioase au un caracter unic, acest caracter constă în aceea că și unele și alte practici duc la ideea în sine. În Menon Platon conturează mai bine cele 2 planuri ale filosofiei :

1. pe de o parte este filosofia ideilor în sine
2. pe de altă parte sunt lucrurile sensibile pe care le percepem direct.

Prin urmare la Platon există 2 planuri :

- A. planul inteligibilului format din ideea în sine (forme), sau esențe, prototipuri.
- B. Planul sensibilului format din lucrurile percepute direct prin intermediul organelor de simț.

Între aceste două planuri Platon spune că filosofia are un scop și anume raportul de participare în sensul că lucrurile participă la ideea de sine în lucru. În cele 2 planuri Platon vrea să arate capacitatea omului de abstractizare, de a gândi universalul. În același timp el arată că la baza filosofiei stă un principiu întemeietor și anume ideea în sine.

În dialogul Symposion găsim prima definiție a ideii în sine (formă). Este adevărat că Platon se referă la ideea în sine de frumos dar dacă lăsăm la o parte termenul frumos avem o definiție a ideii în sine.

"E vorba de acel frumos către care se îndreptau mai înainte toate străduințele noastre un frumos ce trăiește de-a pururea, ce nu se naște și piere, nu crește și nu scade, ce nu e în sfera dintre privință și frumos, ce nu se înfățișează cu fața sau cu alte întrupări trupesti, frumos ce nu-i cu știință, ce nu sălășluiește în altă ființă, pururea identic în sine, ca fiind de un singur chip frumos în care se împărtășește tot ce-I frumos, fără ca prin aparență obiectul să se micșoreze ori să îndure o cât de mică știrbire".

Din acest fragment reiese că ideea în sine nu este altceva decât universalul în sine, reiese că ideea în sine este modelul antologic al tuturor lucrurilor sensibile, rezultând deci că toate lucrurile din ordinea fizică a filosofiei sunt adică există. Cu privire la conceptul de participare Platon spune că lucrurile sensibile participă la ideea în sine de lucru. Acest concept chiar platon îl va supune unei critice sensibile în dialogurile de bătrânețe.

Dialogul Phideon este cel mai filosofic, mai profund. La prima vedere ni se pare că Platon vorbește despre nemurirea sufletului. În realitate el încearcă să legitimizeze existența inteligibilului, regimul de a fi al lucrurilor.

Platon spune că sufletul este nemuritor, folosește raționamente. Este o esență pură, sufletul se întoarce, se întruchipează în alt om. Din acest circuit rezultă că există o lume a esențelor pure, o lume în sine și dovada o face sufletul prin teza reamintirii. Sufletele vin dintr-o lume diferită de cea a corpurilor și trebuie să se întoarcă acolo, deci există o lume în sine. Dacă ne reamintim acum ceva înseamnă că sufletul nostru a existat într-un fel mai înainte de a fi apărut într-o întruchipare omenească. (ex. “văzând lemne, pietre și alte lucruri egale în suflet, răsare ideea egalului în sine care este altceva decât lemnul, piatra și celelalte lucruri. Asta înseamnă că sufletul î-și amintește de ceea ce a văzut în altă lume.”)

Platon precizează că în mintea noastră apare armonia în sine și nu lucrurile armonioase, pentru că ne reamintim de esențele pure pe care le-a contemplat sufletul.

Platon în dialogul Phiton și alte dialoguri ne prezintă o viziune asupra lumii, numai că își dă seama că lucrurile participă la ideea în sine, că lucrurile sunt altfel decât ideile. Ideile sunt veșnice iar lucrurile trecătoare, lucrurile nu sunt identice cu sine, lucrurile sunt compuse, cunosc mișcarea, prin urmare lumea lucrurilor sensibile este aprecierea ideilor în sine. Încep astfel marile interogative platoniene. Platon trăiește o dramă care-și vede opera realizată dar pusă sub semnul întrebării. El își critică sistemul filosofic, este sever cu el. Filosofia lui Platon s-a făcut cu fiecare dialog. Platon avansează ipoteze, dă răspunsuri, argumentează, verifică argumentele și așa cu fiecare dialog se creează filosofia sa. Platon începe să se întrebe cum participă lucrurile la ideea în sine, dacă ideile sunt localizate, lucrul copiază ideea de sine, se întreabă dacă lucrurile participă și reproduc formele. Aceste îndoieli sunt problemele care le ridică în fața filosofiei cu care a ajuns la o aforie. Această întrebare face filosofia lui Platon autentică, să fie prezentă în toate școlile de filosofie contemporană.

Ideea școlii politice în “Republica” : este vorba de felul în care trebuie organizată și condusă societatea. Punctul de plecare al unei organizări este după Platon națiunea, întemeiată pe principiul dreptății. Platon consideră că formele de stat din timpul său nu sunt bune și propune crearea unui stat ideal. Acesta poate fi inițiat “chiar de un singur om” cu condiția ca acesta să mediteze cât mai rațional asupra principiului ce trebuie să stea la bază. Inițiatorul nu poate fi decât un filosof, iar acesta nu poate proveni decât din rândurile aristocrației. Oamenii sunt ilegali de la natură, unii sunt dotați de natură cu însușiri psihice superioare alții sunt inferiori.

Bulbul celor ce muncesc se caracterizează prin vulgaritatea dorințelor, felul greoi de a gândi, sărăcie spirituală și morală. În concluzie Platon cu filosofia sa reprezintă un moment extrem de important net superior față de filosofii anterioare. Prin filosofia lui se dovedește capacitatea de abstractizare și posibilitatea omului de a gândi universal, de a exprima concepte și idei, se degajă îndemnul că omul trebuie să aspire către o lume a realității supreme. A rămas îndemnul pentru posteritate de a se ridica prin contemplarea sufletului, la contemplarea ideilor externe, ca omul să-și îndrepte conduita sa pe calea înțelepciunii. Prin aceste îndemnuri filosofia lui Platon este actuală, nedogmatică prin faptul că el singur revine la ce a susținut înainte.

Aristotel

S-a născut în 384 în Grecia în Stagira. Tatăl lui era medic la curtea lui Filip II al Macedoniei. Preocupările familiei sale sunt realiste. La 17 ani revine la Atena ajungând la Akademia lui Platon. Va sta 20 de ani elev și profesor a ținut prelegeri din filosofie. Va pleca în anul morții lui Platon în Asia Mică și în statele grecești din jur.

Va face multe călătorii, lucrează cu mulți învățați în biologie.

În anul 342 ÎH, este chemat de Filip al Macedoniei pentru a se ocupa de educația fiului său Alexandru. După ce ajunge Alexandru rege, Aristotel revine la Atena și își deschide propria școală filosofică lângă fostul templu al lui Apollon Lykeios, școală – liceu (Lykeion). Se va numi și școala peripatetică – de la obiceiul din școală de a se discuta filosofie plimbându-se printre șirurile de coloane.

Spre sfârșitul vieții după moartea lui Alexandru, trebuie să se refugieze deoarece partidul patriotic nu-i putea ierta legătura cu familia domnitoare. În Atena existau sentimente estide Macedoniei, se refugiază în insula Eubeea în localitatea Calcis unde va muri în 322 la 62 de ani. După propriile spuse i-a împiedicat pe atenieni să păcătuiască din nou împotriva filosofiei.

S-au păstrat prelegerile de la liceu. Opera sa cuprinde peste 1000 de lucrări din care se cunosc doar 160.

Tratate de filosofie, poeme, scrisori, discursuri

Opere : Tratate de Fizică (filosofia naturii), Metafizica (tratate de filosofie primă), Organon (tratată de logică), despre suflet, despre naștere și distrugere, istoria animalelor, despre cer, Politică, Poetică, Retică, lucrări de morală : “Etica nichomahică”, “Etica eudemică” (Eudem).

De la Aristotel înainte termenul de Metafizică va avea și sensul de Ontologie, dar va mai avea o accepție de metodă filozofică opusă celei dialectice. Egal este cel care a numit.

Aristotel este întemeietor aproape universal a tuturor științelor, teoretizat logica, etica, retorică, economia politică, poetică, psiholog , al naturii.

Kant. “ De la Aristotel încoace logica nu a avut nevoie să facă un pas înapoi, dar că și până astăzi es n-a putut face un pas înainte “.

Opera aristotelică cuprinde toate domeniile, impresionează prin amploarea și adâncimea, prin contribuțiile originale. În toate domeniile s-a comportat ca un adevărat om de știință, impresionând prin erudiția sa.

Aristotel

1. Primul care va face una din cele 3 sinteze realizate de gândirea filosofului în istoria gândirii sale
2. Th. d Aquino
3. Heghel

Este de menționat pentru a vedea erudiția și profunzimea preocupărilor prin faptul că a scris tratatul Constituția Atenei, cuprinde 2 părți :

1. istoria transformărilor politice ale Atenei,
2. descrie instituțiile politice contemporane.

Pentru această lucrare a studiat 158 constituții ale statelor grecești și barbare.

Aristotel va dezvolta filozofia dar nu dinăuntrul platonismului ci din altă perspectivă. El și-a dat seama că nu poate merge pe urmele lui Platon, el se îndoiește, iar Aristotel nu putea merge, dar Aristotel se comportă respectuos, dar nu face compromisuri adevărului. Această poziție este exprimată în celebra exclamație : “Amicus Plato sed magis amica veritas “ (Mi-e prieten Platon, dar mai prieten îmi este adevărul). Filozofia lui Aristotel deschide căi noi, meditații filozofice. El arată erorile lui Platon : că a separat generalul de particular, a considerat că esențele generale ar exista independent de cele particulare, teza participării (lucrurile sensibile participă la ideea în sine de lucru), teza reamintirii. Aristotel arată legătura dialectică dintre general și particular, generalitatea nu poate exista prin ea însăși, ci se află într-un continuu proces de mișcare și transformare. Filozofia aristotelică are ca obiect determinarea participărilor de bază ale existenței universale. El socotește metafizica (ontologia) ca fiind știința principiilor și cauzelor prime. Prin cauză principală = cauza fundamentală.

El găsim prima dată definiția principiului în 5 accepții :

1. principiul este punctul de pornire al mișcării lucrurilor este elementul prim al generării a tot ce există;
2. principiul constituie punctul de plecare datorită căruia lucrul este, ia naștere și poate fi cunoscut.

Pentru Aristotel principiile fundamentale ale existenței sunt materia și forma. După el tot ce există în mod efectiv reprezintă sinteza acestor 2 principii sinteză numită substanță.

Materia – principiul pasiv care dă consistență și care este modelat de formă. Forma – cea care dă configurație, este elementul activ dătător de structură care face ca lucrurile să fie ceea ce sunt, dar nici forma și nici materia nu pot exista ca principii independente. Forma devine realitate numai acționând asupra materiei, după cum materia devine realitate primind formă.

Ex. de Metafizică : statuia lui Hermes este făcută din piatră, piatra însăși este o materie dar și o formă, formă pentru că se individualizează cu celelalte forme dar în raport cu statuia este materia iar statuia este forma pietrei.

Un loc important în filozofia sa o ocupă teoria asupra categoriilor. Tratează categoriile din punct de vedere filozofic ca domenii și grade ale existenței, dar și ca formă a gândirii logice, structura realului. Prin categorii, noțiuni de maximă generalitate, care exprimă cele mai generale elemente, însușiri și relații de ordinul esenței lucrurilor sau a cunoașterii lor.

Aristotel și-a propus să pună în evidență noțiunile necesare cu ajutorul cărora se poate examina condițiile oricăror lucruri. A elaborat 10 categorii : substanța, calitatea, cantitatea, spațiul, timpul, relația, acțiunea, pasiunea, posesia, poziția.

Cifra 10 este o rezonanță a filosofiei pitagorice, I-au scăpat o serie de categorii lui Aristotel : efect, cauză, mișcare și cu tot schematismul acestei teorii, teoria categoriilor este foarte importantă atât pentru filosofie cât și pentru știință. Teoria acestei mișcări consideră că natura este de neconceput fără mișcare și că nu există mișcare în afara lucrurilor. Este importantă încercarea lui de a clasifica forme de mișcare; creșterea sau descreșterea – mișcare în raport cu cantitatea, schimbarea calitativă - mișcare în raport cu calitatea, deplasarea – mișcarea în raport cu locul. S-a ocupat și de cauzele mișcării. Știm că Heraclit din Efess lega mișcarea de dedublarea unitarului (contradicție) dar Heraclit nu a avut raportul științific și logic pentru a demonstra această problemă logică. Aristotel leagă mișcarea de contradicție numai că el înțelege contradicția ca un fenomen de suprafață, liniar, ca un fenomen care explică apariția unuia și dispariția altui fenomen.

Cum se ajunge la aflarea cauzei mișcării ? Aristotel dă un exemplu : bila A care se mișcă într-o direcție constatăm că a fost pusă în mișcare de mâna noastră sau de bila A1 tot în mișcare. Dacă mergem în această direcție împingem cauza mișcării la infinit. De aceea Aristotel afirmă că există un mișcător inițial nemișcat. Se întreabă : aceasta poate fi materie ?

Răspuns : nu, pentru că a demonstrat că materia este pasivă. Acest mișcător inițial nemișcat se află în afara materiei, este imaterial.

Nu poate fi decât Dumnezeu, care aparve în sistemul filozofiei a lui Aristotel ca fiind izvorul permanent al materiei – Primul motor spiritual, unic, absolut care se află în nemișcare, dar care generează mișcarea în lume.

Teoria cauzelor prin care el vrea să explice factorii diferiți care trebuie să participe la apariția unei entități determinate. Exemplu : statuia care este făcută dintr-un bloc de marmură. Pentru ca statuia să fie făcută trebuie să existe blocul de marmură (cauză materială), trebuie ca în mintea sculptorului să existe imaginea a ceea ce el vrea să facă (cauză formală). Sculptorul trebuie să facă ca forma din capul lui să se concretizeze în blocul de marmură (cauză eficiență), în toate acestea trebuie să existe voința sculptorului (cauza finală). Concluzia lui Aristotel pentru apariția unei entități determinate trebuie să existe 4 cauze.

Idei social – politice. Le găsim în “Politică” – 8 cărți

Studiul asupra constituțiilor pe care el le-a făcut l-a dus la ideea că statul este primordial față de individual. Apare în aceeași lucrare – ideea istoricității vieții sociale. El susține că statul este o instituție naturală, omul de la natură fiind socială. Omul se deosebește însă de animalele ce trăiesc izolat, cât și de cele ce trăiesc în grup prin aceea că omul face parte dintr-o comunitate de muncă. Consideră comunitatea de muncă ca formă politică a activității naturale. Aristotel analizează formele diferite de stat, tipuri de stat, arătând avantajele și dezavantajele fiecăruia în parte. Idei actuale – ideea că omul este un zoon politikon. (ființa omenească este prin esența sa membru unei societăți organizate, a unui polis – oraș, stat, cetățean). Această celebră teză exprimă ideea de sociabilitate a omului. După cum Aristotel nu se limitează la constatarea faptului că omul este ființă sociabilă ci implică și ideea că omul este așa de la natură, este subordonat statului.

Dacă Platon a admis o egalitate limitată în sfera conducătorilor statului, Aristotel dimpotrivă, i-a apărarea proprietății private și a familiei, consideră că forma ideală de stat este aceea în care puterea politică aparține celor cu stare mijlocie. El admite că pot fi alte forme de stat: monarhie, aristocrație și democrație. Aristotel face o pledorie remarcabilă în favoarea democrației. Arată că mulțimea are capacitatea de a judeca mai bine în orice împrejurare decât un grup restrâns de oameni. Vorbește de faptul că omul trebuie să se supună legii, că legea are putere supremă în stat. Este întemeietorul eticii, esteticii, este acela care a stat la începutul majorității științelor.

Aristotel – primul filozof la care găsim o construcție teoretică minuțioasă, un adevărat sistem filozofic, este importantă analiza conceptelor pe care le face, a categoriilor, de asemenea cu Aristotel se produce primul moment al desprinderii unor discipline științifice de filosofie constituindu-se în științe de sine stătătoare care studiază realitatea din diferite perspective. Analiza critică făcută, filosofia lui Platon.

Filosofia modernă și contemporană nu se poate lipsi de el fie pro sau contra se discută cu respect de el și filosofia sa.

Etapa elenistică a filosofiei grecești

Se întinde între ultimele decenii ale sec. IV și ultimul deceniu al sec. I înainte de Hristos. Termenul de elenistică a fost introdus de Dyogene și prin acest termen se înțelege forța de unificare a culturii și civilizației grecești. În această etapă se observă o decadere sub aspect politic a polisului grecesc. Se intră într-un declin sub aspect politic.

Rolul de producție sclavagistă intră într-un proces de restructurare. Viața politică a societății dobândește noi caracteristici. Până atunci orașele cetății aveau posibilități de afirmare în viața culturală, acum se observă un declin.

Spiritul grecesc se caracterizează până atunci prin optimism. Individul se consideră cetățean rezultând sentimentul de încredere. El pune pe acest plan cetatea, odată această cetate începe să se destrame optimismul, civismul dispare, inclusiv mentalitățile grecilor se schimbă. Își fac loc individualismul, neîncrederea, pesimismul; acestea sunt semne ale dezvoltării atitudinilor și mentalității clasice. Cugetările filosofice continuă. Ea se îndreaptă spre domeniul eticii. Oamenii devin interesați față de idealurile colective. Se conturează ideea că fericirea mult visată s-ar obține prin dobândirea calmului, o seninătate imposibilă. Acestea poartă numele de **ataraxie**, care devine un ideal. În această etapă există trei (3) școli filosofice, dar acestea nu se vor înălța la rangul celor anterioare:

- școala lui **Epicur**
- școala **Sceptică**
- școala **Stoică**

1. Școala Epicuriană

Întemeiată de filosoful Epicur, originar din Samus; interesat de filosofie vine la Atena unde va deschide propria școală filosofică: "Grădina lui Epicur". Concepția filosofică a lui Epicur este exprimată sub forma de scrisori: "Scris către Herodot", "Scris către Minicem". Există și maxime. În centrul filosofiei sale pune problema eticii, în speță fericirea, drumul spre fericire trebuie să treacă prin înțelegerea lumii în care trăiește și prin cunoștințele naturii. Epicur este al 2-lea filosof atomist grec, el continuă atomismul lui Heraclit. Existența este formată din atomi și vid, lumea este o aglomerație de atomi ca o simplă mișcare în spațiu. Epicur spune că atomii se mișcă pentru că se ciocnesc între ei datorită greutateii, va spune că atomii au capacitatea de a devia spontan de la linia dreaptă. Această teză conține o idee foarte importantă – teza automișcării materiei, se explică combinarea atomică. Această teză are o implicare în a da răspuns problemelor arzătoare ale omului. Ideea de deviere spontană a atomului de la linia verticală și dă posibilitatea să susțină ideea spontaneității omului. Omul este format din atomi. Această teză degajă încredere, optimism. Dacă omul este în stare de libertate, înseamnă că el poate să și constituie o stare de liniște, el nu este prins într-o mecanică absurdă. Epicur ajunge la concluzia că omul este posibil la libertate prin condiția sa.

O altă idee este că omul poate dobândi seninătatea sufletului, **ataraxia**. Dar ca să dobândească fericirea el trebuie să înlăture cauzele suferinței și să-și procure bucurii. Ataraxia se întreabă ce îl face pe om să sufere, oamenii suferă datorită faptului că se tem de acțiunea zeilor și frica de moarte. Aceste temeri terorizează sufletul omului, ele pot fi înlăturate cu ajutorul convingerilor atomiste, pe termenul psihic eliberat de aceste temeri va trebui să semene bucurii. El admite un principiu al desfătării omului ca un ideal al

vieții. El îndeamnă ca în utilizarea satisfacției să se practice sobrietatea, măsura. Filosofia lui Epicur conține accente de pesimism, ca un tribut al epocii în care trăia.

2. Scoala Sceptică

Scepticismul se găsește între filosofia lui Epicur prin optimism și școala stoică care va încerca să refacă omul și structurile sale. Este o filosofie a evaziunii totale, a unui relativism.

Scepticism – limba greacă – skeptomai – inițial avea sensul de a se uita împrejur, apoi pare a fi nehotărâtă.

Întemeietorul acestei școli este Pyrrhon din Elis (365-277 î.H.). El a fost contemporan cu urmașul lui Aristotel – Teofrast. Scepticismul formulează o etică pornind numai de la interpretarea subiectului și ajunge la concluzia care o prezintă ca principiu, că nu se poate delibera, orice judecată trebuie suspendată. Ei aduceau pentru aceasta 10 argumente. Această filosofie ia în considerare numai conștiința individuală, fără să țină seama că adevărul apare la nivelul raportului dintre subiect și obiect. Pyrrhon și contemporanii săi pun problema fericirii care nu se poate dobândi pe calea cunoașterii pentru că nu suntem în situația să dobândim vreo certitudine despre bucurii.

Filosofia evului mediu

În Europa evului mediu filosofia se întinde între secolele V – XV. Fenomenul are început mai repede. S-au exprimat păreri unilaterale, aprecieri dogmatice cum este aprecierea că în Europa Vestică filosofia ar fi o “noapte de 1000 de ani” adică spiritul uman a dus un somn de 1000 de ani ceea ce este în contradicție cu realitatea. În Europa Vestică au existat filosofi care au îmbunătățit filosofia și au dezvoltat-o, ori a spune că este o noapte de 1000 de ani înseamnă că am pune în paranteză această creație, înseamnă un negativism față de trecut, înseamnă să credem că timp de 10 secole progresul a încetat. Că lucrurile nu stau așa este dovada că Europa Vestică a fost precedată de 2 momente importante ce aparțin istoriei, culturii, literaturii, filosofiei.

1. apologetică
2. patristică

Aceste 2 momente sunt propuse pentru a înțelege filosofia. Apogeii sunt primii apărători ai creștinismului iar apologiile sunt cele dinții expuneri ale gândirii și credinței creștine. Reprezentanții apogeoticii sunt : Onadretus, Tatian, Justin, Alewagaros, Dionisie, Arcopagilul, Tertulian. Primii 6 au trăit în sec. II.

Patristica este o doctrină teologico-filosofică elaborată între sec. IV-VIII, de către părinții bisericii, prin care s-au pus bazele dogmaticii și cultului creștin. Prin Patristică se mai înțelege și ansamblul operațiunilor creștine care datează din vremea sfinților părinți ai bisericii. Dintre aceștia : Grigore din Nazians sec. IV, Vasile cel Mare, Grigore din Nisa, Ioan Damaskinul sec. VI, Aureliu Augustin. Atât apologeții cât și sfinții părinți au făcut opere de apologie cât și doctrine a creștinismului, urmând să impună creștinismul ca singura filosofie posibilă. Războiul început cu filosofia greacă declarând-o o sumă de eroare Tatian prin opera sa “Cuvânt către greci” arată că filosofia creștină este mai veche decât filosofia grecilor și prezintă denaturat activitatea principalilor filosofi.

La fel este amendat și Heraclit. Era mândru și nepriceperea i-a dovedit-o moartea. Justin procedează mai subtil cu filosofia greacă și el vrea s-o anihileze prin creștinizare : “cei ce au trăit după logos sunt creștini, chiar dacă au trecut drept ateii, așa la greci Socrate, Heraclit cărora noi le recunoaștem activitatea și a căror nume va fi mult timp amintit de aici în colo”. Justin obișnuia să se adreseze lui Socrate cu “sfinte Socrate roagăte pentru noi”. El și-a dat seama că un negativism exagerat trezea oroare. Și apologeții și sfinții părinți vor recurge la filosofie. Pe aceeași linie merge și Dionisie. Aflați în același spațiu istoric au trăit și alți scriitori legați de creștinism dar nu au făcut apologii pentru a fi socotiți părinții bisericii. Dintre aceștia Boethius care și-a adus un aport important prin lucrarea sa “Mângâierile filosofiei” inspirat din platonism și stoicism. A fost una din cele mai citite cărți. În 1600 această carte avea să ajungă la cea de-a 60-a ediție. În această lucrare Boethius este cel care a tradus din greacă în latină câteva lucrări ale lui Aristotel dintre care și o introducere la tratatul lui Aristotel despre categorie. Introducerea a fost scrisă de Porfil în sec. III. Cu această traducere ajungând la dezvoltarea filosofiei în sec. X și secolul următor, o problemă deosebit de importantă numită “cartea universalilor” care va reprezenta conținutul principal al scolasticii. Scolastica este modul concret de a fi al gânditorilor filosofici într-un anumit moment istoric. Sub împăratul Carol cel Mare în sec. VIII are loc o reformare a școlilor constatând că școala dinaintea lui a decăzut mult și el a înțeles că nu poate conduce fără oameni învățați.

Se înființează numeroase școli. În școlile înființate de Carol cel Mare se predau cele 7 arte liberale în 2 cicluri :

1. trei discipline : gramatică, retorică, dialectică
2. patru discipline : aritmetică, geometrie, muzică, astronomie.

După studierea celor 7 arte se trecea la studierea filosofiei și apoi a teologiei. Teologia încunună știința unui cărturar.

Termenul de scolastică provine din latinescul SCHOLO – școală. Prin urmare într-o accepțiune largă prin scolastică se înțelege întregul învățământ mai ales în latura lui doctrinară. În accepția restrânsă acest termen înseamnă învățătura filosofiei sau filosofia școlii. Filosofia între secolele V-XVII se va numi scolastică. Scolastica, ca filosofie se bazează pe cunoașterea fermelor, rupte de practică, mănuieste în mod perdant și în general se caracterizează pe raționament abstract. Primul scolastic a fost ALAUR adus de Carol cel Mare pentru înfăptuirea reformei școlare. Primii mari Scolastici se individualizează mai târziu în secolul XI. Cei mai de seamă scolastici sunt: Aveselm de Canterbury (sec. XI-XII), al doilea este Jean Roscelm din Compigne (sec. XI-XII).

O dimensiune importantă a filosofiei din Europa Vestică este “cartea universalilor” – nu epuizează întregul conținut al filosofiei. Ea aduce în discuție o problemă pe care o discută și Platon și Aristotel. Scolastica ajunge să pună această problemă în centrul discuției. Cartea universalului este problema care se referă la natura generalului sau a universalului și raportul lor cu individualismul. Disputa în legătură cu modul sub care există generalul și raportul cu particularul a dat naștere la 2 cerințe filosofice care vor fi cele mai importante numite:

1. nominalismul – adepții nominaliști
2. realismul – adepții realiști.

Adepții nominalismului susțin că generalul nu este decât un simplu nume, el nu există nici în lucruri nici separat de acestea. Numai lucrurile au existență reală. Deviza “Universalialia sunt nomina”. Principalii reprezentanți sunt: Roselin, Duns Scotus, W. Ocean.

Reprezentanții realismului susțin că noțiuni generale constituie realități de sine stătătoare cu caracter spiritual, anterior lucrurilor și independente de acestea. Pentru ei universalialia sunt realități (universalul există în realitate). Realității împrind unanismul ca niște entități de sine stătătoare pe câtă vreme raționalismul contestă existența în realitate a universalului. Reprezentanții sunt: Anselm, Toma d Aquina secolul XIII .

Atât nominalismul cât și realismul sunt 2 orientări filosofice în filosofie, sunt 2 răspunsuri diferite la aceeași problemă filosofică, existența și natura existenței universalului. Sunt 2 prezentări diferite dar nu în sensul că una deține adevărul și una eroarea. Nominalismul tindea spre adevăr dar ajungea să fie adevăr, realismul deși divergent avea semnificații importante pentru proba pusă în discuție. Ambele vor înainta unilateral și nu se vor impune ca singura soluție posibilă. Deoarece nominalismul negând existența universalului pune în pericol ideea de știință, ori de la Platon și Aristotel se știa că a ști înseamnă a ști universal.

Realității înzestrează universalul cu o transcendență, îl separă de individual. Prin urmare și realismul avea o poziție unilaterală față de universal, încât nu putea fi departe nici o realitate , dar s-a ales un progres. Pentru a înțelege mai bine trebuie să știm că filosofia a existat și în mediul arab, mai ales prin reprezentarea a 2 filosofi: ABEN ALI SINA – Anicenna și ILEN ROSED – Averras.

Aceștia vor dezvolta filosofia lui Platon și Aristotel aducând elemente înnoitoare, fiind nu numai comentator cât și întregiutor. Ei au determinat nașterea unui climat de liberă cugetare și îndrăzniri filosofice, punând în evidență filosofia lui Aristotel și Platon.

Amicenna era medic, scriitor, el reprezintă ramura orientală a filosofiei arabe. A scris cărți de medicină, este considerat un întemeietor a istoriei medicinei. Lucrarea “Cartea tămăduirii” este o enciclopedie, găsim în ea o logică, matematică, meta-fizică. Sub aspect filosofic se inspiră din platonism, dar și din spiritualism islamic. De fiecare dată el aduce lucruri noi față de filosofii care l-au inspirat.

Averroes reprezintă ramura occidentală a filosofiei arabe. Mai este numit și comentatorul, pentru că a comentat natura. El pune în evidență pe Aristotel cel autentic. Filosofia lui se va răspândi în sec. XII în Europa, va susține în renaștere și în filosofia modernă.

Toma d`Aquino este unul din reprezentanții realismului, un realist mai moderat și se va încerca să realizeze o sinteză a întregii realități. Pleacă la Paris unde devine profesor universitar, va preda filosofia, a scris numeroase lucrări cum ar fi: “De veritate”, “Suma Theologică”. Are un merit deosebit în traducerea lucrărilor lui Aristotel. Prin el în Europa Apuseană se va cunoaște filosofia lui Aristotel. A încercat să unească filosofia lui Aristotel cu credința creștină și să dea filosofiei o orientare raționalistă. Pentru merite deosebite în 1323 a fost canonizat. În 1879 sistemul lui filosofic a fost declarat de Vatican filosofia oficială a catolicismului. În 1925 se ține un congres în care se hotărăște să se lase ceea ce nu mai sunt în realitate și să se păstreze credința în Dumnezeu. Așa a apărut curentul filosofic numit **neotomism**. La această dată s-a hotărât să se revină la filosofia lui Toma. Profilul filosofic nu a fost pus în evidență. Filosofia Tomistă este complexă, are o bogăție impresionantă, se caracterizează prin metoda sistematică, foarte minuțioasă, se bazează pe raționamentul abstract și pe apelul la învățătura aristocratică. A dominat secolul XIII prin realizările în plan filosofic.

Roger Bacon este filosof englez, a scris multe lucrări în care dezbate raportul dintre filosofie și teologie, cauzele ignoranței umane. El manifestă o mare încredere în rațiune, se ridică împotriva argumentelor autorităților anticilor. Consideră că este util să studiem pe antici dar ei au fost supuși greșelilor. El critică nominalismul și realismul și opune metoda experimentală. Rămâne important prin îndemnul de a studia natura, de a înlătura credința în minusuri. El creează credințele de cercetare științifică se ridică împotriva dogmatismului.

Duns Scotus secolul XIII- XIV. Este cel care va depăși caracterul unilateral al realismului și nominalismului, nu va fi acceptat nici de realiști nici de nominaliști. A lăsat o operă bogată, dă o interpretare aproape de adevăr a nominalismului. În secolul XIII apărea ca un prevestitor al unui nou veac.

W. Occan este un mare deschizător de drumuri, este scolastic dar pare să fie o resimțire a renașterii. El va fi acela care va da lumină interpretării scolasticii.

Renașterea

1. Caracterizare generală a renașterii
2. Filosofia renașterii

Termenul de Renaștere provine din limba franceză “Renaissance” care a fost pus în circulație în secolul XVIII pentru a însemna reînnoirea artelor. Începând cu deceniul III al sec XVII termenul va căpăta un sens deplin. De-a lungul timpului s-au născut puncte de vedere diferite. Se explică prin faptul complexității problemelor și fenomenelor pe care le cuprinde Renașterea și datorită perspectivei diferite din care diferiți cercetători cercetau această perioadă, fiind cercetată de istorici, literați, filosofi, fiecare a întreprins renașterea prin prisma profesiei sale.

Renașterea este apreciată de cercetători ca fiind o adevărată auroră în această istorie, caracterizată prin adevărate explozii spirituale, materiale, efervescență culturală. Unii spun că Renașterea este o mișcare culturală.

La apariția Renașterii au contribuit factori cum ar fi:

- transformarea structurii profunde ce a avut loc prin trecerea societății de la feudalism la capitalism
- prin acumularea de cunoștințe
- a fost favorizată (renașterea) de nevoia de adevăr și raționalitate
- de nevoia de renunțare la dogme
- întoarcerea la valorile culturale ale antichității
- afirmarea nestingherită a individualității umane.

Și astăzi mai există reacții antirenașteriste, poziție ce se opune admiterii unei etape de dezvoltare și neagă Renașterea. Aceasta supradimensionează realizările din evul mediu și neagă pe acelea ce țin de renaștere. Neagă faptul că Renașterea ar fi o perioadă de progres cultural. Susține că toate realizările care se atribuie Renașterii au existat din evul mediu, și că din sec. X au avut loc mai multe renașteri succesive.

Majoritatea societăților recunosc Renașterea ca o perioadă istorică specifică umanității. Delimitarea în timp a Renașterii prezintă și ea anumite poziții controversate, dar în linii mari se recunoaște că putem vorbi de renaștere din a doua jumătate a secolului XIV până în prima jumătate a secolului XVI.

Mai mulți cercetători propun ca renașterea să fie interpretată în 2 sensuri:

- mai larg
- mai restrâns.

În sens larg prin renaștere se caracterizează prin :

- umanismul
- reforma propriu zisă
- reforma,

Toate aceste dimensiuni sunt momente de emancipare socială și spirituală.

UMANISMUL – este faza de început a renașterii cu care debutează aceasta și se caracterizează prin 2 elemente, și anume:

- prin întoarcerea la valorile culturale și filosofice

- prin cultivarea unor discipline ale spiritului (literatură, artă) pentru ca să se premărească omul, care este considerat nu numai ființă naturală ci și socială, fiind o parte a societății.

Această poziție de exaltare a omului o găsim în operele lui Dante Aligheri, Boccaccio, Petrarca, în care găsim exprimată înțelepciunea antică. Rablaise – în romanul “Mănăstirea din Tellem” î-și ia ca motto “fă tot ce vrei” – este o chemare la descătușarea omului, pentru că omul nu este considerat numai parte ci el este considerat și ca întreg, el are obligații dar și drepturi, el trebuie să trăiască ca o ființă reală cu aspirațiile sale. Umanismul atinge o dezvoltare maximă în secolul XV în ITALIA și în sec XVI în celelalte țări europene.

RENAȘTEREA PROPRIU ZISĂ – este etapa de maturitate în care se manifestă pregnant transformările generale ale renașterii, în care cultura dobândește o mai mare autonomie față de antichitate. Se caracterizează prin dezvoltarea artei ilustrată de LEONARDO DA VINCI, MICHELANGELO, RAFAEL. Prin dezvoltarea științei reprezentată de Copernic și de dezvoltarea filosofiei reprezentată de Giordano Bruno. În această fază umanismul continuă să se dezvolte mai ales în țările din afara Italiei. Această fază a renașterii are loc între 1450-1600.

REFORMA – este o altă dimensiune a Renașterii legată de primele două, pregătită de Erasmus din Rotterdam, pusă în practică de către Martin Luther și Calvin. Reforma exprimă voința de emancipare, de însușire a tuturor formelor vieții, se manifestă tendința că viața socială să se despartă de biserică.

Renașterea nu a fost un fenomen național, ci a fost o mișcare de eliberare spirituală care s-a manifestat și în Franța, Germania, Anglia, Polonia, Țările Române. În acest sens putem aminti numele unor umaniști români, cum ar fi: Ioan Sioner, Nicolae Olac, Constantin Contacuzino, și într-un alt timp istoric Dimitrie Cantemir.

Filosofia renaștă

Această filosofie a fost influențată puternic de dezvoltarea statelor, când s-au pus bazele experimentului și aplicațiilor matematice. Filosofia renaștă are un caracter antiscolastic, este umanistă, este orientată spre studiul omului și al naturii. Se caracterizează prin apelul la experiență, care ca, cercetarea naturii să se facă fără prejudecăți. Se caracterizează prin proclamarea libertății de gândire.

În cadrul filosofiei renaștă deosebim 2 elemente : - pe de o parte revine modalității de gândire antică – se contură într-un fel sau altul filosofia antică sub forma reînnoirii filosofiei antice. Așa este Academia Platonică din Florența reprezentată prin Marsilio Ficino și Pico Della Marsandela care dezvoltă și o gândire platonice. A doua școală filosofică este Universitatea din Padova cu reprezentanți ca Pietro d'Abano și Marsilio Da Padova. Această școală dezvoltă sub semnul lui **neo**, filosofia lui Aristotel. Filosofia lui Aristotel deabia acum este mai bine conturată.

În domeniul filosofiei cel care va fi întemeietorul noilor tendințe este Nicolò Cusanus, deși cardinal este un om foarte cult influențat de umanism, lucrarea sa numită “Di docta ignorantia” ridică niște probleme foarte importante, prezente de-a dreptul uimitoare pentru timpul respectiv (sec. XV). Aici găsim o teorie cosmologică foarte interesantă. Cusanus pe baza argumentelor filosofice susține teza “Infinitatea universului”. De asemenea el era un bun cunoscător al matematicii și vorbește de rolul metodologic al acesteia.

LEONARDO da VINCI – a trăit între 1452-1519, este un reprezentant de seamă al gândirii renaștentiste, este un adevărat titan de care perioada a avut nevoie și pe care a creat. Leonardo da Vinci nu a elaborat un sistem filosofic propriu zis dar a fost un remarcabil gânditor ce a tras concluzia teoretică de pe urma a numeroase observații și experimente. El este cel care face pasul hotărâtor în abandonarea principiului autorității în știință. El cere ca să se studieze și interpretează natura prin propria înțelepciune, el cere ca gândirea să fie proprie, să se treacă de la declarația abstractă a cunoștințelor privind demnitatea omului la afirmarea valorii. Evul mediu poate fi depășit prin afirmarea capacității creatoare a omului dând drept călăuză puterile sale intelectuale. Refuză înțelepciunea gata făcută și cere contactul direct cu natura care să fie cercetată prin observații și experiență, dar și rațiunea care este cristalizată în modelele matematicii. Leonardo consideră că cea mai importantă problemă a științei este cea a naturii. În acest sens el aduce o contribuție importantă la teoretizarea și aplicarea metodei în știință. La baza metodei științifice trebuie să stea experiența pentru că înțelepciunea este fiica experienței. Critică pe filosofi speculativi care sunt reprezentanții unei false științe. După el nu se poate spune că o știință este adevărată care începe și sfârșește în minte. Leonardo formulează două rezultate ale metodei experimentale, valabile și astăzi :

- să procedeze în mod sistematic
- să repeți de mai multe ori experiența înainte de a face generalizări.

Leonardo pune accentul pe observații și experiență, nu a neglijat rolul intelectului în cunoaștere. El nu este un empirist și are în vedere rolul rațiunii, gândirii prin descoperirea cauzelor, să descopere legile ce guvernează fenomenele. El clarifică problema dintre teorie și practică, consideră că practica este subordonată teoriei. El spune că știința este căpitanul și practica soldații. Studiază mai întâi știința și apoi practica născută din această știință, ironizează pe aceia care țin morțiș la practică. Leonardo a dat o importanță deosebită matematicii spunând că aceasta ne oferă adevăruri sigure și necesare. A avut preocupări multiple – pictor, sculptor, arhitect, fizician, anatomist, muzician, botanist, scriitor. În toate acestea a adus o contribuție importantă. În domeniul artistic apare ca un adevărat inovator al artei din sec. XV. Tablourile pictate de el – Monalisa, Cina cea de taină, Buna vestire, Madona și pruncul sunt adevărate opere nemuritoare.

Leonardo este un adevărat **UOMO UNIVERSALE**. Criticul Edgard Papu arată cărei personalități i se poate atribui acest apelativ de uomo universale (om universal). Se poate atribui apelativul de uomo universale acelei personalități care stăpânesc cu geniu mai multe domenii ale culturii.

În sec. XVI – Neagoie Basarab este considerat un uomo universale, în lucrarea lui găsim o limbă bine calculată în efecte, calități de orator și poet.

Antimonia Tineanu – uomo universale – cu o contribuție deosebită la cultura românească. A scris opera de bază “Didahiile”. Din această operă reies calitățile lui de om universal – orator, xilograf, sculptor, arhitect, miniaturist.

Dimitrie Cantemir – uomo universale – filosof, istoric, compozitor, desenator, scriitor – “Creșterea și descreșterea Imperiului Otoman”.

GIORDANO BRUNO – 1548-1600 – s-a născut la Nola în apropiere de Napoli. La vârsta de 11 ani a fost încredințat unui călugăr pentru educare, apoi într-o mănăstire ce o părăsește în curând, fiind nevoit să ducă o viață de pelerin, deoarece era urmărit de Inchiziție. Neputându-i suprima ideile, inchiziția la 17 februarie 1600 la ars

pe rug. El este considerat un erou al filosofiei. Opera sa reprezintă prototipul cunoașterii umane. A scris mult, dintre operele lui amintim : “Arca lui Noe”, “Despre infinit”, “Despre cauză”, “Dialoguri Italiene”.

Deși a dus o viață chinuită el a studiat operele marilor filosofi ai Antichității. Concepția filosofică a lui se caracterizează prin atitudinea autodogmatică și antiscolastică. El și-a propus să elaboreze o nouă teorie asupra naturii spunând că obiectul filosofiei este natura, iar scopul ei este cunoașterea naturii.

Lui îi sunt proprii 2 caracteristici :

- dinamismul intern
- ordinea.

Natura este finită și întruchiparea ordinii și perfecțiunii. El susține ideea după care Pământul nu poate fi centrul absolut al lumii fiindcă există o infinitate absolută de lumi. O altă idee importantă este considerentul că dinamismul și dificultatea sunt determinate de contrar și iminente naturii, el consideră că natura și Dumnezeu sunt totuna. Susținând ideea infinității Universului pe care o argumentează, completează teoria geocentrică a lui Copernic. A fost și rămâne un filosof al Renașterii ce a contribuit la dezvoltarea gândirii și apropierea Renașterii de perioada modernă sec. XVII.

Filosofie

Subiecte posibile la colocviu

1. Filosofia și istoria filosofiei, nevoia de filosofie în societatea contemporană.
2. Sensurile filosofico-umaniste ale epocii lui Ghilgameș.
3. Filosofia orientului antic – China + India (reprezentanți).
4. Școala din Milet – deschizătoare de drumuri în orizontul etapei preclasice a filosofiei grecești.
5. Școala filosofică întemeiată de Pythagora.
6. Heraclit din Efes și originea principiului “foc”.
7. Sofistul Protagoras și semnificația maximei “omul măsoara tuturor lucrurilor”.
8. Sofistul Prodicos și probleme libertății umane ca posibilitate de alegere.
9. Socrate și sensul maximei “cunoaște-te pe tine însuși”.
10. Socrate și metoda maieutică.
11. “Momentul Democrit” în istoria filosofiei – importanța gândirii sale.
12. Platon – cel mai mare filosof în istoria filosofiei (omul+opera).
13. Filosofia lui Platon așa cum e cuprinsă în “Dialoguri”.
14. Aristotel – omul și opera .
15. Filosofia lui Aristotel.
16. Etapa elenistică a filosofiei grecești – filosofia lui Epicur.
17. Caracterizați scepticismul – etapa elenistică.
18. Caracterizați stoicismul, noul stoicism și problema libertății umane.
19. Evul mediu filosofic – apogetica și patristica.
20. Realismul și nominalismul – orientări filosofice de seamă în evul mediu (carta universalilor).
21. Renașterea – caracterizare generală.
22. Filosofia Renașterii.
23. Leonardo da Vinci – personalitate proeminentă a Renașterii.
24. Giordano Bruno – filosof al Renașterii.
25. “Teoria idolilor” spiritului lui Francisc Bacon.
26. Metoda inductivă a lui F. Bacon și importanța ei.
27. Rene Descartes – întemeietorul raționalismului modern.
28. John Lock – întemeietorul empirismului modern
29. I. Kant – noutatea adusă de filosoful din Königsberg în teoria cunoașterii.